

ΑΡΧΑΙΟΝ ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΟΝ

ΑΝΕΚΔΟΤΟΥ ΠΟΙΗΜΑΤΟΣ

ΠΡΑΓΜΑΤΕΥΟΜΕΝΟΥ

ΤΗΝ ΛΕΗΛΑΣΙΑΝ ΤΗΣ ΕΝ ΠΑΡΩι ΠΑΡΟΙΚΙΑΣ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΩΝ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΩΝ
ΑΝΕΣΤΗ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΟΥ
1902

ΑΡΧΑΙΟΝ ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΟΝ

ΑΝΕΚΔΟΤΟΥ ΠΟΙΗΜΑΤΟΣ

ΠΡΑΓΜΑΤΕΥΟΜΕΝΟΥ

ΤΗΝ ΛΕΗΛΑΣΙΑΝ ΤΗΣ ΕΝ ΠΑΡΩι ΠΑΡΟΙΚΙΑΣ

1936

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΩΝ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΩΝ
ΑΝΕΣΤΗ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΟΥ
1902

ΠΡΟΛΟΓΟΣ ΤΟΥ ΕΚΔΟΤΟΥ

Τὸ πολλοῦ λόγου ἄξιον τοῦτο ποίημα ἐλήφθη ἐκ χειρογράφου τοῦ 1814, τὸ ὁποῖον ἀνήκει εἰς τὸν ἐν Πάρῳ Κωνσταντῖνον Ν. Κονδύλην. Ὁ ἐκ τοῦ εἰρημένου χειρογράφου ἀντιγράψας αὐτὸ Φραγκῖσκος Λ. Κονδύλης διώρθωσε τὰς ἀνορθογραφίας καὶ ἡρμήνευσε τὰς ἰταλικὰς λέξεις.

Ἐκ πολλῶν λέξεων φαίνεται ὅτι ὁ συγγραφεὺς ἦτο πεπαιδευμένος, εἰ καὶ ἔγραψεν εἰς γλῶσσαν τῆς ἐποχῆς του. Ἡ ὑπόθεσις τοῦ ποιήματος ἐλήφθη ἐκ γεγονότος ἱστορικοῦ καὶ συγχρόνου. Ἐκ τῆς ἀφιερώσεως τοῦ ποιήματος μανθάνομεν ὅτι ὁ ποιητὴς ἔλαβεν ὡς θέμα τὴν λεηλασίαν τῆς περιφήμου Παροικίας. Τοῦτο καθίσταται δῆλον ἐκ τῶν ἑξῆς στίχων τῆς ἀφιερώσεώς του :

Ταῦτα τὰ βέρσια ποὔκαμα διὰ τὴν κουρσεμένην
τὴν Παροικίαν τὴν ξακουστὴν καὶ πλεῖστα παινεμένην.

Ἐπομένως τὸ ὅλον ποίημα περὶ αὐτὴν στρέφεται. Τὰ δὲ λεγόμενα περὶ Κρήτης καὶ ἄλλων νήσων δύνανται νὰ θεωρηθῶσι σχετικὰ πρὸς ταύτην τὴν ὑπόθεσιν. Ἡ ἔλλειψις τοῦ τέλους πραγματεύεται τὰ μετὰ τὴν λεηλασίαν τῆς Παροικίας γεγονότα, ἅτινα κεῖνται ἐκτὸς τοῦ θέματος, ὥστε ἔχομεν ὅλον τὸ ποίημα.

Ὁ ποιητὴς φαίνεται Κρὴς τὴν πατρίδα ἐκ τῆς γλώσσης τοῦ ποιήματος. Ἡ δὲ χρῆσις ἰταλικῶν λέξεων προδίδει ἄνδρα ἀναστρεφόμενον μεταξὺ Ἑνετῶν καὶ ἕνεκα τῶν ἀτυχῶν πολέμων τούτων πρὸς τοὺς τούρκους καταφυγόντα εἰς τὴν πλουσίαν Παροικίαν.

Ἡ ἀξία τοῦ ποιήματος ἔγκειται ἐν τῇ διαφωτίσει τῆς καταστάσεως τῶν νήσων, ἰδίᾳ δὲ τῆς Πάρου κατὰ τὸν ιζ΄ αἰῶνα, αἳ ἔπειτα δεινῶς ἐμαστίζοντο ὑπὸ τῶν τούρκων κατὰ τοὺς πολέμους των πρὸς τοὺς Ἑνετοὺς ἐν Κρήτῃ.

Ἀλλὰ καὶ ὡς ἐθνικὸν μνημεῖον μεμακρυσμένων χρόνων τὸ παρὸν ποίημα δὲν εἶνε ἄμοιρον ἐνδιαφέροντος ὑπὸ πολλὰς ἐπόψεις.

Ὁ ἐκδότης

1936.

Φωτοτυπία έδωκα στον κ. Νικ. [illegible] διά τα «ΠΑΡΙΑΝΑ»

20/5/93

Τῷ εὐγενεστάτῳ ἀφέντῃ Γιωργάκῃ Σπυρίδῳ. (*)

Καλὰ καὶ ἀπὸ καιρὸν πολὺ(ν) ἤτονε τὸ πρεπό μου
Ἐμπρὸς στὴν ἀφεντία σου νὰ δείξω τ' *ὄμπλιγό μου*, 1
Γιὰ ταῖς ἀρεταῖς καὶ χάρες σου ποῦ πάντα προσκαλοῦσι
Τσ' ἀνθρώπους νὰ προστρέχουσι σκλάβοι σου νὰ γραφτοῦσι,
Γιὰ νὰ μποροῦν νὰ ζήσουσι στὸ σπλαχνικό σου θάρρος
Ξεχωριστὰ ὅσοι βρίσκονται εἰς τὸ νησὶ τῆς Πάρος.
Μόλον ἐτοῦτο *ἴντρισι* 2 ποῦχα τοῦ λογισμοῦ μου
Μ' ὡς τώρα πίσω μ' ἔσυρνε ἡ διάλυσις τοῦ νοῦ μου.
Γιατ' ὡς δὲν ἔχω *μέριτο* 3 σιμὰ στὴν ἀφεντιά σου
Μ' ὡς ἄτακτο στὸ ὕστερο μὲ διώξ' ἡ ἀρχοντιά σου.
Καὶ πάλιν βλέποντας καλὰ ταῖς ἄμετραις καλωσύναις
Τοῦ εὐγενικοῦ σου τοῦ κορμιοῦ καὶ ταῖς ἀρεταῖς ἐκείναις,
Πῶς δέχεται μετὰ χαρᾶς πᾶσα πτωχὸ καὶ ξένο
Μὲ πρόσωπο ἱλαρώτατο μὲ βλέμμα *μερεμένο* 4
Ἠθέλησα ἀπὸ λόγου μου τὸ φόβο νὰ ξορίσω
Ν' ἀρθῶ μὲ τὴν παροῦσά μου νὰ πά' νὰ προσκυνήσω
Ἀφιερώνοντας μαζὴ ὅλη τὴ δούλεψί μου
Καὶ τὴν ἀνωφελῆ πολὺ καὶ λίγη δύναμί μου
Καὶ χάρι τῆς ἐξουσίας σου νὰ τήνε *κουμαντάρῃς* 5
Κι' ὡς ἕνα σου πιστότατο δοῦλο νὰ μὲ *τρατάρῃς* 6
Καὶ ἡ γιὰ *πλιὰ* 7 βεβαίωσι ἠθέλησα νὰ δώσω
Αὐτοῦ λόγουτζη πρεπούμενα καὶ νὰ τ' ἀφιερώσω
Ταῦτα τὰ *βέρσια* 8 ποῦκαμα διὰ τὴν *κουρσεμένην* 9
Τὴν Παροικιὰν τὴν ξακουστὴν καὶ πλεῖστα παινεμένην
Παρακαλῶντας την πολλά, σὰ δῇ τὰ σφάλματά μου
Νὰ ψέξῃ τὴν *ἀκατεχιὰ* καὶ τὴν *ἀναπραγιά μου*. 10
Ἀξίου τα τολοιπόν, ἂ θές, καὶ ἀπότης τ' ἀναγνώσῃς,
Ὅποιος ζητήξῃ κόπια δός του νὰ τὴν σηκώσῃ,

(*) ΣΗΜ. Ἡ οἰκογένεια Σπυρίδη πρὸ πολλοῦ ἐξέλιπε τῆς Πάρου· ἐπομένως ἀγνοοῦμεν τὴν κοινωνικὴν θέσιν τοῦ Γεωργάκη Σπυρίδη, πρὸς ὃν ἀφιεροῦται τὸ ποίημα. Δυστυχῶς καὶ τὸ ὄνομα τοῦ συγγραφέως μένει εἰς ἡμᾶς ἄγνωστον ἐλλείψει φύλλων ἐκ τοῦ τέλους. (1) ὑποχρεωσίν μου (2) Ὁ λογισμός. (3) ἀξίαν. (4) ἥμερα. (5) ἐξουσιάζῃς (6) Μεταχειρισθῇς. (7) Πλέον μεγαλειτέραν βεβαίωσιν. (8) Τούτους τοὺς λίχους. (9) Τὴν λεηλατημένην. (10) Τὴν ἄγνοιαν καὶ τὴν ἀπειρίαν μου.

Διὰ νὰ μποροῦν νὰ δούσινε καὶ ἄλλοι τὴν δούλεψί μου
Τὴν πρᾶξιν τὴν ὀλίγην μου καὶ τὴν ἀμάθησίν μου
Καὶ μὲ πολλὴν εὐλάβειαν ἀπ' τῆς καρδιᾶς τὰ μέρη
Κλιτότατα τὴν προσκυνῶ φιλῶντάς της τὸ χέρι.

1814 μηνὸς Νοεμβρίου 15

Ἐμετεγράφη εἰς τὸ παρὸν παρὰ τοῦ ἐδῶ ὑποκειμένου (=ὑπογεγραμμένου). . . . .

Στὸ πόρτο μέσα νὰ μποῦσι ἐφοβοῦντα — λιμένα
Καὶ τῆς Παροικιᾶς μὲ *μάνιτα ἀπονοῦντα* — μὲ ἐχθρικὸν πάθος [διενοοῦντο.
Καημοὺς πολλοὺς καὶ πάθη νὰ τὸν δώσουν
Τ' ἀνθρώπους του νὰ πιάσουν νὰ σκλαβώσουν.
Καὶ ἔτσι *τὸ ριζικὸ τὸ ἀσβολωμένο* — ἡ μαύρη τύχη
Ἤθελε τῶν ἀνθρώπων τῶν καϊμένω
Ὁ πόλεμος τῆς Κρήτης νἆ ἀρχινήση
Γυρεύγωντας ὁ Τοῦρκος νὰ νικήση.
Καὶ ἐπῆγεν ὁ βιζύρης *μὲ φουσάτα* — στρατεύματα
Καὶ εἶχεν τὰ κάτεργά του ὅλα γεμάτα.
Καὶ φθάνει στὰ Χανιὰ καὶ *τὰ σμπαρκάρει* — ἀποβιβάζει
Καὶ ἐκεῖ τὸ ἀσκέριν του ὅλο *ρεποσάρει.* — ἀναπαύεται
Καὶ πάραυτας μὲ γράμμα τοῦ βιζύρη
Τὸν καπετὰν πασᾶ τότες *σπιδίρει,* — ἐξαποστέλλει
Τὰ κάτεργα νὰ τὰ ξαναφορτώση
Ἀπὸ εἰς τὰ Χανιὰ πάλι νὰ *σώση.* — μεταφέρη
Καὶ ὁ Μουσταφᾶς Καπλάν, σὰν προκομμένος
Τῆς μάχης ξακουστὸς καὶ 'παινεμένος,
Μισεύει ἀπ' τὰ Χανιὰ μὲ τὴν ἀρμάδα — ἀναχωρεῖ
Καὶ κάμνει δίχως ἄργητα *λεβάδα* — ἀπόπλουν
Κ' εἰς τῆς Ἀνατολῆς τὰ μέρη ἐδρόμα
Καθὼς ἐξεκαθάριζε τὸ γρόμμα.
Ἀπὸ ξαναφορτώνει καὶ γυρίζει

ΣΗΜ. Στίχ. 1—5. Ὁ τουρκικὸς στόλος ἐφοβεῖτο νὰ εἰσπλεύση τὸν λιμένα τῆς Παροικίας, τὴν ὁποίαν ὁ ἐχθρὸς ἐσκόπευε νὰ καταστρέψη καὶ νὰ ἐξανδραποδίση. Τὸ κύριον ἀντικείμενον τοῦ ποιήματος εἶνε ἡ λεηλασία.

6—9. Ἕνεκα τοῦ πρὸς τοὺς Ἐνετοὺς ἐν Κρήτη πολέμου ὁ τουρκικὸς στόλος ἦλθεν εἰς τὰς Κυκλάδας νήσους πρὸς λαφυραγώγησιν.

9—17. Οἱ τοῦρκοι φαίνονται κύριοι τῶν Χανίων, τὰ ὁποῖα καὶ μεταχειρίζονται ὡς βάσιν τῶν πολεμικῶν ἐπιχειρήσεών των· οἱ δὲ Ἐνετοὶ κατεῖχον τὸ Ἡράκλειον, τὸ ὁποῖον οἱ τοῦρκοι ἐπολέμουν κατὰ ξηράν.

17—23. Ὁ Μουσταφᾶς Καπλὰν ἐκ τῶν Χανίων ἦλθεν εἰς τὴν Ἀνατολὴν διὰ νὰ παραλάβη στρατὸν καὶ μεταβιβάση εἰς Κρήτην.

Στὸν τόπον ποῦ ὁ βιζύρης τὸν ὁρίζει.	
Καὶ ἀπότης ἐκουβάλησε τ' ἀσκέρι	
Κ' ἐπλάκωσε καιρὸς τὸ καλοκαῖρι.	
Καὶ πάραυτα ὁ βιζύρης τοὺς ὁρισμούς του	
Ξαπλώνει ἐδῶ καὶ 'κεῖ στοὺς ἐδικούς του,	
Καὶ διαλαλεῖ νἆν' ὅλοι ὀρδινιασμένοι	
Μικροὶ μεγάλοι τ' ἅρματα ζωσμένοι,	
Γιατ' εἶχεν εἰς τὸν νοῦν του νὰ κινήσῃ	
Στὸ *Κάστρον* γιὰ νὰ πάῃ νὰ πολεμήσῃ.	Ἡράκλειον Κρήτης
Κ' εὐθὺς ἐμαζωχτήκασιν οἱ Τοῦρκοι	
Τὴν *νιάκαριν* ἐπαῖζαν καὶ τ' *ἀμποῦκι*	γνωστὰ ὄργανα, ἴ-
	[σως τουρκικὰ
Ξυπνῶντας πᾶσα *ἕνα* παλληκάρι	ἓν ἕκαστον
Ἔτσι πεζόν ὡσὰν καὶ καβαλλάρη.	
Ποιὸς νἆχε στοχασθῇ τὸ τόσον πλῆθος	
Καὶ νὰ μὴν φρίξῃ νὰ γενῇ σὰν λίθος;	
Τὴν ταραχὴν τὴν τόσην τοῦ *φουσάτου*	στρατεύματος
Καὶ τὰ σημάδια ἐκεῖνα τοῦ θανάτου;	
Σκορπᾶται ἡ *ὀρδινιὰ* ἀπάνω κάτω	διαταγὴ
Ν' ἀρχίσῃ νὰ μαρκιάρῃ τὸ *φουσάτο*	νὰ κινηθῇ ὁ στρα-
	[τὸς ἐν τάξει πο-
Καὶ πᾶσα εἰς τὴν τάξιν του νὰ πηγαίνῃ	[λέμου καὶ ἐν ὅ-
Καὶ ὅλοι νὰ περπατοῦσι ἁρματωμένο.	[πλοις
Ἔτρεμεν ὁ *Τυφεὸς* τὴ μεγάλη	Τυφωεύς, υἱὸς τοῦ
Σκότησι τῶν αλόγων καὶ τὴ ζάλη,	[Ταρτάρου καὶ
Τὴ σύγχυσι τῆς γῆς καὶ τοῦ φουσάτου	[τῆς Γῆς. Γέρας
Κ' ἐβρόντα κ' ἐμουγκᾶτο ἡ κατοικιά του.	[μὲ ἑκατὸν πυ-
Γέμουν ἡ στράταις ὅλαις καὶ λαγκάδια	[ρίνους κεφαλάς
	[Ἐν γένειό Ἅ-
	[δης.

23—33. Ἦτο ἤδη καλοκαῖρι ὅτε ἡ ἀναγκαιοῦσα δύναμις τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ συνεπληρώθη. Ὁ βιζύρης εἶχε τὴν γενικὴν ἀρχηγίαν πάσης τῆς στρατείας. Εὑρισκόμεθα εἰς τὰς παραμονὰς τοῦ κατὰ τοῦ Κάστρου πολέμου κατὰ πᾶσαν πιθανότητα περὶ τὰ μέσα τοῦ ιζ'. αἰῶνος.

33—46. Παρασκευὴ τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ πρὸς μάχην Πορεία αὐτοῦ ἐν καταστάσει πολέμου. Περιγράφεται ἡ κίνησις τῶν στρατευμάτων, οὐχὶ δὲ τὰ ὅπλα καὶ ἡ στολὴ αὐτῶν.

45—46. Τὸ πλῆθος τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ καὶ ἡ ἐκ τούτου μεγάλη κίνησις προὐξένησε τρόμον καὶ εἰς τοὺς ἐπιγείους καὶ εἰς τοὺς καταχθονίους. Ὑπὸ τὴν λέξιν καβαλλάρος πρέπει νὰ ἐννοήσωμεν τὴν ἐμπροσθοφυλακὴν τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ. Τὸ δὲ μία πάρτε δηλοῖ: μία μερὶς = μέρος τοῦ ἱππικοῦ. Τὸ μέσον ἤτοι τὸ κέντρον ἀπετέλει τὸ ἱππικὸν μετὰ τοῦ ἐπιτελείου. Τὴν οὐρὰν ἀπετέλουν οἱ ἄλλοι, δηλ. ὁ ἄτακτος στρατός, ἡ κατωτέρα δύναμις.

Τὸ πλῆθος τῶν Τουρκῶν ὡσὰν *κουράδια*.	πρόβατα.
Καὶ ὅσοι τοὺς ἐβλέπαν καὶ *ἐμαρκιάρα*	ἐπορεύοντο
Τοὺς ἔπιανε μέγας φόβος καὶ τρομάρα.	
Ἐπηαίνασιν ἐμπρός οἱ καβαλλάροι	
Μιὰ πάρτε καὶ ξοπίσω οἱ *γιανιτσάροι*,	νέον στράτευμα
Στὴν μέσην ὁ βιζύρης μὲ *σπαχῆδες*	ἱππικὸν
Καὶ ὁ Καεριζόγλης μὲ ἄλλους τζουβατζῆδες,	
Καὶ ὀπίσω ἐπηαίνασιν οἱ ἄλλοι	
Μὲ προθυμιὰ πολλὴ καὶ μὲ μεγάλη,	
Κ' ἐγύριζ' ὁ βιζύρης κ' ἤβλεπέντσοι.	
Πῶς περπατοῦν κ' ἀποκαμάρωνέντσοι.	
Μὰ πρὶν κινήσῃ ἀπὸ τὰ Χανιὰ νὰ πηαίνῃ	
Εἶχε ὁ βιζύρης *ὀρδινιὰ* δοσμένη	διαταγὴ
Τοῦ Μουσταφᾶ Πασᾶ τοῦ Καπετάνο	
Λαὸ νὰ κουβαλῇ στὴν Κρήτη ἀπάνω.	
Καὶ ἔτσι τσοὶ μπέηδες τοὺς *ὀρδινιάζει*	διατάσσει
Καὶ τὴν ἀρμάδα σὲ δύο τήνε *μοιράζει*	χωρίζει τὸν στόλον
Πέμπει δεκάξε κάτεργα διὰ στάρι	[εἰς δύο μοίρας
Καὶ αὐτὸς μὲ τ' ἀποδέλοιπα *ῥεστάρει*.	μένει μὲ τὰ λοιπὰ
Καὶ ἔστωντας νὰ 'πομείνῃ ἀλαφρωμένος	[πλοῖα
Διατὶ ἦτο ὁ βιζύρης *μισεμένος*	ἀναχωρημένος
Ἤβαλε γνώμη στὰ νησιὰ ν' ἀράξῃ	
Καὶ ξέχωρα τὴν Πάρο νὰ ρημάξῃ.	
Καὶ φεύγει ἀπὸ τὰ Χανιὰ καὶ *ξεπορτίζει*	ἐξέρχεται τοῦ λι-
Τὰ κάτεργά του ὅλα *ξαρπουρίζει*.	[μένος
	ἐξαρτίζει τὰ ἱστία
Πρῶτον νησὶ ὁποῦ βρῆκε νὰ πιάσῃ	[πρὸς ἀπόπλουν
Ἤτονε στὴν *Πολύκανδρο* καὶ *ῥάσει*.	Φολέγανδρον, προσ-
Καὶ γέροντες ὡς εἴδασι τέτοιον πρᾶγμα	[ορμίζει
Μὲ τὸ *κανίσκι* πάραυτα ἐδρόμα	ἔκτακτος φόρος
Καὶ τὸν Καπλὰν Πασᾶ ὅλοι προσκυνοῦσι	
Καὶ θέλημα ἐζητήσασι νὰ *βγοῦσι*.	ἐξέλθωσιν εἰς τὴν
Μ' αὐτόνος, σὰν ἐδέχθη τὸ κανίσκι,	[ξηράν
Πρόφασι τῶ γερόντω τοὺς εὑρίσκει	
Πῶς θέλει τὰ *χαράκια* ὁποῦ χρωστοῦσι	τακτικὸς φόρος
Ἀλλέως στὴν *καδένα* ὅλοι νὰ μποῦσι,	εἰς τὴν ἁλυσσίδα =
	[τὰ δεσμὰ
Καὶ μὲ τὸ λόγο ἤπαιζε *λαβάδα*	ἀναχωρητήριον
Δίδουν οἱ σκλάβοι δυνατὴ *παλάδα*.	κωπηλασίαν

61—67 Ὁ βιζύρης πρὸ τῆς ἀπὸ Χανίων κινήσεώς των εἶχε διατάξει τὸν ναύαρχον Μουσταφᾶ πασᾶ νὰ μεταβιβάζῃ ἐκ τῆς Ἀνατολῆς στρατὸν εἰς Κρήτην. Ὁ τουρκικὸς στόλος χωρίζεται εἰς δύο μοίρας.

75—89. Πρώτη νῆσος ἔπαθεν ἡ Φολέγανδρος. Ὁ Κα-

Καὶ *τόμου* ἀπὸ τὴν Πολύκανδρο μισεύει   ἅμα τῇ ἀναχωρή-σει του ἐκ τῆς Φο-[λεγάνδρου
Σὰν τὸ λιοντάρι ξάφτει καὶ ἀγριεύει,
Θέλωντας σὲ κάθε τόπον γιὰ *νὰ σώση*   νὰ φθάση
Πάθη τῶν χριστιανῶν πολλὰ νὰ δώση.
Σπεδίρει δύο κάτεργα μὲ βία   ἀποστέλλει
Κ' ἤδωκε καὶ τῶν μπέϊζων ἐξουσία
Νὰ πᾶσιν εἰς τὴν Σίκινο, καὶ τότες
Τσοὶ γέροντες νὰ πάρουν καὶ τσοὶ νιώταις,
Καὶ *ἀπότης* τσοὶ σηκώσουσι ν' ἀρθοῦσι   ἅμα
Εἰς τὸ *Δεσποτικὸ* νὰ τὸν εὑροῦσι.   ἐρημόνησις ἐγγὺς τῆς [Ὠλιάρου (Ἀν-[τιπάρου) περιφ. [20 μιλλίων.
Μισεύγει τολοιπὸν ὁ Πασᾶς καὶ πιάνει
Εἰς τὸ Δεσποτικὸ κι' ἄλλο δὲν κάνει
Μονάχα τὸν Κιοσὲ πόραυτα κράζει   εἰμὴ
Νὰ πάρη τὴν βουλήν του *στὰ λογιάζει.*   περὶ ὧν διενοεῖτο νὰ [πράξη.
Λέγει του· εἶντα μου λὲς εἰς ταυτὸ νὰ κάμω;
Ἐγὼ λεγα στὴν Σίφνο νὰ δράμω
Μὲ ἀπόφασι νὰ τὴν *ξεμπιτάρω*   ἐκμηδενίσω
Γυναῖκες καὶ παιδιὰ καὶ ἄνδραις νὰ πάρω,
Γιατ' ἔχω *γρυκητὰ* καὶ κάτεχέ το   ἐξ ἀκοῆς γνωστὸν
Τὸ πλοῦτος ἐκεῖνο τοῦ Μιχελέτο,
Κ' ἐμένα τὰ *χαράτσα μου* κρατίζει   κεφαλικὸς φόρος
Καὶ *χαράμια* καὶ τσόχαις μὲ στολίζει   χράμι, μάλλινον σκέ-[πασμα.
Κ' ὄξω ἀπὸ τοῦτο πέμπει καὶ μεγάλα
Σοκόρσια εἰς τὸ Κάστρο *πλιὰ παρὰ ἄλλα*   συνδρομαὶ — ὑπὲρ [πᾶν ἄλλο.
Καὶ τοὺς ὁρισμούς μου ποτὲ δὲν *ὀμπιδίρει*   ὑπακούει
Μηδὲ κ' ἐμὲ καὶ τοῦ βιζύρη.
Μὰ τοῦ Κιοσὲ πολλὰ τοῦ *ντεσπιατσέρει*   ἀπαρέσκει
Καὶ τοῦ Καπλὰν Πασᾶ φιλεῖ τὸ χέρι
Πάσχωντας τὴν βουλήν του νὰ γυρίση
Καὶ *ἀκούρσευτη* τὴ Σίφνο ν' ἀφίση,   ἀλεηλάτητον
Γιατ' ἤτονα *περίσσα* φιλεμένος   καθ' ὑπερβολὴν

πλὰν Πασᾶς. λαβὼν τὰ λύτρα τῆς νήσου, ἐκράτησεν ὁμήρους τοὺς δημογέροντας αὐτῆς ἐπὶ τῇ προφάσει ὅτι καθυστεροῦσι τοὺς δημοσίους φόρους.

89—97. Θέλων καὶ ἄλλους νὰ βλάψη ὁ Καπλὰν ἀποτέλλει δύο πλοῖα εἰς τὴν Σίκινον νὰ συλλάβωσι τοὺς ἐκεῖ δημογέροντας καὶ νέους ἄνδρας καὶ μετ' αὐτῶν νὰ ἔλθωσιν εἰς τὸ Δεσποτικόν.

97—113. Ἀφιχθεὶς εἰς Δεσποτικὸν ὁ Καπλὰν προσκαλεῖ τὸν Κιοσὲ τὸν ὁποῖον καὶ συμβουλεύεται ἐὰν πρέπει νὰ ἀπέλθη εἰς Σίφνον καὶ νὰ καταστρέψη καὶ ἐξανδραποδίση αὐτήν. Ἰδίᾳ νὰ ληστεύση τὸν πλούσιον Μιχελέτο, ὁ ὁποῖος ἐβοήθει τοὺς Ἑνετοὺς ἐν Ἡρακλείῳ.

113—141. Ὁ Κιοσὲς χαριζόμενος εἰς τὸν Μιχελέτο

Μ' αὐτόν τὸν Μιχελέτο ἀγαπημένος
Καὶ ἤπασχε μὲ τὰ λόγια νὰ μαλάξη
Τὴ γνώμη τοῦ πασσᾶ νὰ τὴν ἀλλάξη.
Λέγει του· γιὰ τὴν ὥρα μὴ γυρέψης
Τὴ Σίφνο νὰ πάγης νὰ κουρσέψης
Καὶ γρύκησε τὰ λόγια τὰ δικά μου
Σὰν δοῦλός σου πιστὸς ποῦμαι, πασᾶ μου
Κ' ἐγὼ σοῦ βρίσκω χώρα νὰ πατήσης
Τὴν Παροικιὰ ὁποῦ νὰ *εὐχαριστήσης*   εὐχαριστηθῆς
Πρᾶγμα πολὺ καὶ ἀνθρώπους νὰ τσὴ πάρης
Καὶ ὁλότελα νὰ τὴν ξεμπιτάρης.
Καὶ ἂ θές, πασᾶ μου, τὴν ἀλήθεια,
Δὲ τῷ Φραγκῷ πσοὶ δίδουσι βοήθεια.
Μόνο ἀπὸ τὴν Παροικιὰ τοὺς κουβαλοῦσι
Σοκόρσο διὰ νὰ μᾶς πολεμοῦσι   βοήθειαν, συνδρομὴν
Καὶ δὲν ψηφοῦν τὸ γράμμα τοῦ βιζύρη
Μηδὲ κανείς τως δὲν μᾶς ὀμπιδίρει
Καὶ εἶναι καθολικὰ *χαϊνεμένοι*   διεφθαρμένοι
Καὶ μὲ τοὺς Φράγκους εἶναι ὅλοι δοσμένοι,
Σὲ κοντολογιὰ ὅσους καὶ ἂν ἔχη ἡ Πάρος
Πέζονται μὲ τσοὶ Φράγκους καὶ ἔχουν θάρρος   ἐπαίρονται
Σγμίγουσι μετ' αὐτοὺς καὶ χαϊνεύγουν
Καὶ ἐμᾶς δὲν μᾶς ψηφοῦν μηδὲ γυρεύουν.
Νὰ δῆς ξεχωριστὰ τσοὶ *μαγατζάδες*   ἐμπορικὰ καταστή-[ματα.
Πὤχουν οἱ *προεστοὶ* πραγματευτάδες   δημογέροντες
Δεμάτους τσοὶ καφέδες καὶ λινάρια
Τυριὰ καὶ ρίζα, λάδια καὶ σιτάρια,
Σίδερα καὶ σχοινιά, τάβλαις καὶ τράβαις,
Καὶ σκλάβους ἀγοράζουσι καὶ σκλάβαις,
Ἀπὸ τσοὶ Μουσουλμάνους τσοὶ ἐδικούς μας
Γιὰ ταῦτα δὲν ψηφοῦν τσοὶ ὁρισμούς μας.
Τοῦτά 'λεγε ὁ Κιοσὲς σὰν καταδότης
Τσῆς Παροικιᾶς κ' ἐπίβουλος προδότης
Κ' ἤκαμεν τὸν Πασᾶ κ' ἐπίστευσέν του
Κ' εἰς ὅ,τι καὶ ἄν του ζήτα ἐπήκουέν του.

πείθει τὸν Καπλὰν πασᾶν νὰ ἀφήση ἀλεηλάτητον τὴν Σίφνον· ἀντ' αὐτῆς δὲ προτείνει τὴν Παροικίαν, τὴν πλουσίαν καὶ πολυάνθρωπον, ἥτις τὰ πολλὰ βοηθεῖ τοὺς Φράγκους μὲ ἄνδρας ἐναντίον τῶν τούρκων.

141—153. Ἡ Παροικία κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν εἶχεν ἐμπόριον τροφίμων καὶ ὑλικῶν δι' οἰκοδομὰς καὶ ναυπήγησιν. Ἐκτὸς τούτου ἐξηγόραζον παρὰ τῶν Μουσουλμάνων Χριστιανοὺς αἰχμαλώτους οἱ Παροικιῶται. Ὁ Κιο-

Βάνει βουλὴν κακὴν καὶ ἀποφασίζει
Φουσκώνει δυνατὰ καὶ *ξαφορμίζει*   ὀργίζεται δυνατὰ
Δίδει *ὀρδινιὰ* νὰ στέκουν *ἀπαρκιάδοι*   διαταγὴ — ἕτοιμοι
Οἱ μπέηδες νὰ φύγουσι τὸ βράδυ.
Ἐξεύραντο καλὰ καὶ οἱ Παροικιῶτες
Πῶς ὁ πασᾶς εὑρίσκετόνε τότες
Εἰς τὸ Δεσποτικὸ ὅλο τὸ Σαββάτο
Καὶ *ἐγδέχουντα* ν' ἀκούσωσι μαντάτο   ἀνέμενον
Καὶ εἴχασι τὰ κανίσκια ὀρδινιασμένα
Καβάδια καὶ τορνέσα ἑτοιμασμένα
Καὶ μόνο τὸ *μαντάτο* ποὺ ἀναμένου   ἐντολὴ
Διὰ νὰ κινήσουν οἱ προεστοὶ νὰ πηαίνου
Καθὼς ἐγείνη *κιόλας* ποῦ θωρῶντας   τωόντι
Οἱ Παροικιῶται τοῦτο καὶ δειλιῶντας
Πῶς ὁ πασᾶς δὲν ἤπεμψε μαντάτο
Εἰς χίλια μέρη ὁ νοῦς των ἐσκορπᾶτο.
Βάνου βουλὴ καὶ πεμπουσίνε τότες
Ἀβίζο βιαστικὸ τσοὶ Ἀντιπαργιῶταις   ἀγγελία
Νὰ μάθουν διὰ τὴν τούρκικη ἁρμάδα
Ἂν ἦναι ἐκεῖ *γὴ* ἂν ἤκαμε *λαβάδα*   ἢ — ἀπόπλουν
Καὶ αὐτοῖνοι δὲν ἐξεύρασι μηδένα   Οἱ δὲ Ἀντιπάριοι
Πρᾶγμα, μηδὲ εἴχασι γρυκημένα.
Καὶ εἰς τὸ μανδάτο αὐτώνω εὐχαριστῆσα
Πῶς ἀπὸ τσοὶ Παροικιώταις τὸ *γρυκῆσα*.   τὸ ἔμαθαν
Σιμιὸ ἐσυμβουλευτήκα καὶ μαζώνουν   πάραυτα
Πάλι τσοὶ προεστοὺς *κονσοῦλτα* δόνουν   ὁδηγίας
Εἰς τὰ βουνὰ ἀνθρώπους νὰ *σπεδίρου*   ν'ἀποστείλουν
Διὰ τὴν ἁρμάδα νὰ *ντεσκοβεντσίρου*.   κατοπτεύσωσιν

σὲς φαίνεταί τις ἐξωμότης χριστιανὸς καὶ χρησιμεύει ὡς ὄργανον τῶν δολίων σκοπῶν τοῦ Καπλὰν-πασᾶ.

153—157. Οἱ λόγοι τοῦ Κιοσὲ διήγειραν τὸν χόλον τοῦ Καπλὰν πασᾶ κατὰ τῶν Παροικιωτῶν καὶ διατάσσει τὸ ἑσπέρας ν' ἀποπλεύσωσιν ἐκ τοῦ Δεσποτικοῦ.

153—165. Ἡ ἐν τῷ Δεσποτικῷ ὅρμησις τοῦ τουρκικοῦ στόλου ἦτο γνωστὴ τοῖς Παροικιώταις, οἵτινες εἶχον ἑτοιμάσει τὰ δῶρα πρὸς τὸν Πασᾶν, τὰ ὁποῖα καὶ ἔμελλον νὰ τῷ προφέρωσι διὰ τῶν δημογερόντων.

165—173. Ἡ βραδύτης τοῦ μηνύματος ἐκ μέρους τοῦ πασᾶ κατεφόβισε τοὺς Παροικιώτας, οἵτινες καὶ ἔπεμψαν ὡς τάχιστα ἀπεσταλμένους πρὸς τοὺς Ἀντιπαρίους διὰ νὰ πληροφορηθῶσι περὶ τοῦ τουρκικοῦ στόλου.

173—177 Οἱ Ἀντιπάριοι οὐδὲν ἐγίνωσκον καὶ ηὐχαρίστησαν τοὺς Παροικιώτας διὰ τὴν εἴδησιν.

178—192. Ἐν συμβουλίῳ ἀπεφασίσθη νὰ πέμψωσιν ἀνθρώπους εἰς τὰ βουνὰ νὰ παρατηρήσωσι τὴν κίνησιν τοῦ

Τότες ὁ Σακελλάριος τῆς Ἀντιπάρου
Σὰν ἤκουσε τὰ λόγια τοῦ *τραττάρου*   ἀπεσταλμένου
Λέγει τως μίαν καβάλλα νὰ τοῦ βροῦσι
Καλή, καὶ *ἀπόκεις* ἄλλο μὴ γνιαστοῦσι.   πλέον
Βρίσκουντη παρευθὺς καὶ καβαλλικεύει
Τὴν ὥρα ἐκείνη τρέχει καὶ μισεύει.
Καὶ ἀκόμη στὸ βουνὶ καλὰ δὲν φθάνει
Καὶ βλέπει τὸν πασᾶ *λεβάδα κάνει*.   ἐγείρει τὸν στόλον [πρὸς ἀπόπλουν
Τὰ κάτεργά του ἐδείχνα μὲ τὴν πλώρη
Καθὼς ὁ Σακελλάριος τὰ θώρει,
Πρὸς τὴν μεριὰ τσὴ Σίφνος πῶς πηγαίνει.
Καὶ τότες μὲ χαρὰ πολλὴ *γιαγέρνει*   ἐπιστρέφει
Δίδει τῶν προεστῶν καλὸ μαντάτο
Πῶς ἤφυγε ὁ πασᾶς. Καὶ ἀπάνω κάτω
Τρέχουσι καὶ ῥωτοῦσι καὶ ἄλλοι σμίγου
Δὲ μεριμνοῦσι πλιά τως γιὰ νὰ *φύγου*   τραπῶσιν εἰς φυγὴν
Καθήζουν καὶ δειπνοῦσι ξεγνοιασμένοι
Ὁποῦσαν ὅλη μέρα πικραμένοι
Καὶ οὐδὲ νερὸ στὸ στόμα τως ἐβάλα,
Μὰ ἐκλαίγαν καὶ τρομάξασι μεγάλα
Τὰ πράγματά τως πλιὰ δὲν τὰ γυρεύγου
Νὰ τὰ φυλάσσουν τότες μηδὲ καὶ φεύγου
Ἀφίνουσι τὰ ροῦχα σακκιασμένα
Καὶ πέφτουν καὶ κοιμοῦνται ξεγνοιασμένα.
Ἀμ' ὁ πασᾶς στὸ νοῦν του εἶχε βαλμένα   ἀλλὰ
Νά κάμη τὸ κακὸ ἀποφασισμένα.
Ἦλθε τὴν νύκτα ἀπόξω καὶ *ἀντιγναδάζει*   ἀντικρύζει
Στὸ πόρτο διὰ νὰ κάμη τὰ *λογιάζει*   ἅτινα διενοεῖτο
Καὶ ἤστεκεν ὅλη μέρα τὸ Σαββάτο
Καὶ ἀργὰ δίχως νὰ πέμψη ἄλλο μαντάτο
Τῶν μπέηδων, *σαλπάρει* καὶ μισεύγει   ἀνασπᾷ τὰς ἀγκύρας
Καὶ ἤκανε πῶς στὴν Σίφουνο ὁδεύγει!
Ὁ διὰ νὰ δώση ἀπόγνωσι νὰ ποῦσι   ὅπως δώσῃ
Ὅσοι τόνε θωροῦ νὰ *κομπωθοῦσι*   ὑποθέσωσι
Τὸ πῶς τὴν Πάρο δὲν τὴν γυρεύγει

τουρκικοῦ στόλου. Ἀλλ' ὁ Σακελλάριος τῆς Ἀντιπάρου προέτεινε νὰ δοθῇ αὐτῷ ἵππος καὶ μόνος του νὰ κατασκοπεύσῃ Ἰδὼν ὅτι τὰ πλοῖα ἔπλεον πρὸς τὴν Σίφνον ἐπανῆλθε φέρων τὴν ἀγαθὴν ἀγγελίαν εἰς τοὺς Παροικιώτας.

192—201. Ἡ χαροποιὰ αὕτη ἀγγελία καθησύχασε τοὺς Παροικιώτας, οἵτινες δι' ὅλης τῆς ἡμέρας εὑρίσκοντο ἐν ἀπογνώσει.

201—217. Καὶ ἀμέριμνοι περὶ τῆς ζωῆς καὶ περιου-

Μηδὲ διὰ λόγου τζη ἦρθε, μὰ μισεύγει.
Καὶ ἀπῆς τῆς νύκτας ἦρθε τὸ σκοτάδι
Νεζουστάρει τὰ κωπιὰ καὶ ὄρδινα δίδει
Νὰ κάμνουσι σιγὰ ὅσον μπορoῦσι
Τὰ *τζούρματα νὰ μηδὲ* γρυκηθοῦσι
Καὶ πριχοῦ ξημερώση *νὰ ἀβαντζάρου*
Ἀπόξω ἀπὸ ταῖς Πόρταις νὰ *ρεστάρου*
Τὸ πόρτο τῆς Παροικιᾶς νὰ στοχασθοῦσι
Ἂν ἦναι παστρικά, μέσα νὰ μποῦσι.
Καὶ μὲ ὅλο ποῦσαν ὅλοι ἁρματωμένοι
Τὴ νύκτα τοῦ σαββάτου ἀγρυπνισμένοι
Καὶ ἐβλέπασι τὴν νύκτα τὸ λιμιῶνα
Τὰ κάτεργα θωροῦν σὰν καλαμιῶνα
Ἀπόξω ἀπὸ τῆς Πόρταις ἐφανῆκα
Τὴν κυριακὴ ταχὺ ἐξημερωθῆκα,
Θωροῦντα οἱ Παροικιῶταις κ᾽ ἐτρομάξα
Διὰ βοηθὸ τὴν *Παναγιὰ* ἐκράξα
Σύρνουν φωνή, μαζώνουνται οἱ ἄνθρωποι
Γεμώνουν τὰ στενά, *πήζουν οἱ τόποι*
Τρέμουσι ἀπὸ τὸ φόβο καὶ δειλιοῦσι
Τὰ κάτεργα ξανοίγουν καὶ μετροῦσι
Καὶ ἀπότης ἀράδιασαν και εἴδασίν τω
Καὶ σαράντα ἑπτὰ ἐμετρήσασίν τα,
Ἐτότε τὰ λογιάσαν ὅσοι εἶχαν γνῶσι
Πῶς ἦρθεν ὁ πασᾶς νὰ τοὺς σκλαβώση.
Ἀρχίζουν ἡ γυναῖκες ἡ καϋμέναις

ἀναχωρεῖ
ὅτε
προσαρμόζει
οἱ ἐν τοῖς κατέργοις κωπηλατοῦντες — διὰ νὰ μὴ
προλάβουν
νὰ μείνωσι
τῆς Ἑκατονταπυλιανῆς.
ἀδιάβαται κατήντησαν οἱ τόποι ἐ-
τῆς μεγάλης συρροῆς τοῦ πλήθους-

σίας των κατεκλίθησαν νὰ κοιμηθῶσιν, ἀγνοοῦντες τὴν ἀπόφασιν τοῦ πασᾶ.

207—217. Ὁ πασᾶς διὰ νυκτὸς ἦλθεν ἔξω τοῦ λιμένος μελετῶν τὸν εἴσπλουν καὶ διαμείνας ὅλην τὴν ἡμέραν τοῦ σαββάτου ἀνεχώρησε δῆθεν πλέων πρὸς τὴν Σίφνον ἐξαπατήσας τοὺς Παροικιώτας

217—225. Κατὰ δὲ τὴν βαθεῖαν νύκτα μετὰ μεγάλης ἡσυχίας ἦλθεν ἔξωθεν τοῦ λιμένος τῆς Παροικίας καὶ πρὶν ξημερώση ἔστειλε νὰ παρατηρήση ἐὰν ὁ εἴσπλους εἰς τὸν λιμένα δὲν παρεῖχέ τι ἐμπόδιον. Π ό ρ τ α ι ς δὲ ἐννοεῖ τοὺς δύο μικροὺς βράχους ἑκατέρωθεν τοῦ στομίου τοῦ λιμένος ὁρατοὺς ἐκ τῆς δυτικῆς πλευρᾶς τῆς πόλεως, ἀποτελοῦντας δὲ τρόπον τινὰ πύλας.

225—241. Οἱ Παροικιῶται τὴν κυριακὴν τὸ πρωῒ μετ᾽ ἐκπλήξεως παρετήρησαν ἔξω τοῦ λιμένος των τὰ τουρκικὰ πλοῖα. Πάντες κατελήφθησαν ὑπὸ τρόμου καὶ ἐξῆλθον τῶν οἰκιῶν των. Ἤδη κατενόησαν τὸν σκοπὸν τοῦ πασᾶ νὰ ὑποδουλώση τοὺς Παροικιώτας. Ὁ ἀριθμὸς τῶν πλοίων ἀνήρχετο εἰς τεσσαράκοντα καὶ ἑπτά..

Περιτοπλιὰς ἡ Κρητικαῖς ἡ ξένοις
Νὰ κλαῖσι, νὰ θρηνοῦνται τὴ σκλαβιάν τους
Τὴν κακοριζικιὰ καὶ τὴν ξενιάν τους
Λέγοντας μοιρολόγια ὅπου κάνα
Τοὺς ἀνθρώπους μαῦρα δάκρυα καὶ ἐβγάνα
Δὲν ξεύροντας εἰς τοῦτο *πῶς νὰ διάξου*
Τὰ ῥοῦχάν τως ποιὸν τόπον νὰ φυλάξου
Κλαῖσι τὰ συμφορά τως καὶ τοὺς πόνους
Ποῦ τσῆξωσεν ἡ μοῖρα τόσους χρόνους
Ἀπὸ τοὺς Τούρκους νἄχουσι τρομάραις
Καϋμοὺς καὶ πάθη, βάσανα καὶ ἀντάραις
Δὲν ξεύρου εἶντα νὰ ποῦν καὶ *ποῦ νὰ δώσουν*
Ἀπὸ τὸ φόβο κεῖνο νὰ γλυτώσουν
Γιατὶ καμμιὰ δὲν εἴδασι βοήθεια
Ἀπ᾽ ἄνθρωπόνε *γιά*, μὰ τὴν ἀλήθεια!
Στοχάζουνται στὸ μέσον, τὴ μεγάλη
Σύγχυσι ποῦ γρυκᾶτο *πλιὰ παρὰ ἄλλη*
Στὸ θλιβερὸ ποῦ σκόρπα τὸ μαντάτο
Καὶ ὅλοι τὸν νοῦν τω εἶχαν ἄνω κάτω.
Φεύγουν καὶ *ἀπαντονάρου* τὰ οἰκά τως
Σπίτια καὶ ῥοῦχα καὶ ὅλα τὰ *καλά τως*
Καὶ ἀπὸ τὸν φόβον ὅλοι *ἐπαραδῶσαν*
Στὴν τόσην ταραχὴν ὁποῦ τσοὶ πλακῶσαν
Τσὴ δεκαεννέα ᾽τον τότες τοῦ Μαΐου
Πρὶν δώσουν ἡ ἀκτῖνες τοῦ ἡλίου
Ποῦδασι τὴν ἁρμάδα ἡ Παροικιῶταις
Πῶς ἦτον μαζωμένη ὄξω ταῖς Πόρταις
Ἀμ᾽ ὁ πασᾶς μὲ πονηριὰ μεγάλη
Ἔκανε πῶς μισεύει ἀγάλι γάλι
Μὲ κόμπωμα νὰ μηδὲ φοβηθοῦσι
Οἱ ἄνδρες, ἡ γυναῖκες νὰ σκιακτοῦσι.
Ἐπέρασε λοιπὸν καὶ *ἀποκωλώνει*
Στὸν ἅγιον Φωκᾶ καὶ ὅλους τοὺς κομπώνει.

ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον δὲ
τί νὰ πράξουν
εἰς ποῖον τόπον νὰ καταφύγουν
βέβαια
ὑπὲρ πᾶσαν ἄλλην
εἰς τὴν θλῖψιν
ἐγκαταλείψουν
τ᾽ ἀγαθά των
ἔμειναν οἱ νεκροὶ
μὲ πανουργίαν ὥστε νὰ μὴ φοβηθῶσιν
ἔκαμψε τὸ ἀκρ. τοῦ Ἁγ. Φωκᾶ

ΣΗΜ. Φαίνεται ὅτι κατὰ τοὺς πολέμους τῶν τούρκων ἐν Κρήτη οἱ Κρῆτες εὕρισκον καταφύγιον εἰς Παροικίαν ἰδίως.

241—265. Αἱ γυναῖκες, καὶ ἰδίως αἱ Κρῆσσαι, ἐθρήνουν φρικτά!

265—297. Ἦτο δεκάτη ἐννάτη Μαΐου πρὸ τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου ὅτε ὁ τουρκικὸς στόλος ἐφάνη ἔξωθεν τοῦ λιμένος τῆς Παροικίας. Ὁ πασᾶς διὰ νὰ ἐμπνεύση θάρρος εἰς τοὺς πεφβισμένους Παροικιώτας ἔκαμψε τὸ ἀκρωτήριον τοῦ λιμένος δῆθεν ἀναχωρῶν καὶ ταυτοχρόνως δύο τῶν

Δύο κάτεργα σπεδίρει μπένου μέσα
Καὶ ἄσπρη παντιέρα στὸ κατάρτι ἐστέσα
Καὶ ὡς χριστιανοὶ μὲ πόδια κουρασμένα
Μὲ ἱδρῶτες καὶ μὲ σώθια ματωμένα
Τσὴ στράταις καὶ γκρεμνὰ ἐπερπατοῦσα.
Καὶ εἰς τὰ βουνὰ καὶ ἀνάπλαγα ἐκρατοῦσα.
Ποιὸς ἀπὸ τὸ φόβο ποὖχε τοῦ θανάτου
Μηδὲ παιδιῶ ἐθυμᾶτο μηδὲ πραγμάτου
Μὲ κλάματα ἡ γυναῖκες *ἀποβγάνα*   προέπεμπον
Τοὺς ἄνδρας τως καὶ πολὺ καϊμὸ ἐπιάνα
Ἐδέτσι τὰ παιδιὰ καὶ τσ' ἀδελφούς τως
Τὰ γκόνια τως καὶ τσ' ἄλλους ἐδικούς τως
Μὲ λύπη μὲ λακτάρα *πλιὰ παρ' ἄλλη*   ὑπερβολικὰ
Σύγχυσι καὶ κακομοιριὰ μεγάλη
Ἀφίνω πᾶσα ἕνα νὰ λογιάση
Νὰ τὸ γρικήση ποιὸς νὰ μὴ θαυμάση
Τὸ φόβο τὸν πολὺ ποὖχαν ἐτότες
Γιὰ τὴν ἀρμάδα ἐκείνη οἱ Παροικιῶταις.
Δίδουν βουλὴ νὰ πᾶ συναπαντήξου
Τὰ Κάτεργα, τσοὶ μπέηδες νὰ σμίξου
Νὰ γνώσουν ὁ πασᾶς τως εἶντα θέλει
Γὴ *ἀνὲ* ζωὴ γὴ θάνατος τοὺς μέλλει.   ἐὰν
Καὶ τὸν πρῶτο δειλοὶ τότες κράζου
Τὸν Νικολο καλὰ τὸν *ὀρδινιάζου*   τῷ παραγγέλλουν
Σὰν *γέρωντας* ὁπούτονε τῆς χώρας   δημογέρων
Δίδουν του καὶ ἄλλο σύντροφο τῆς ὥρας
Γιαννάκι Βιτσαρᾶ τὸν ὀνομάζου
Καὶ τῆς κερᾶς Μαρίνας τόνε κράζου
Κινοῦσιν καὶ οἱ δυὸ συντροφιασμένοι
Τὴ βάρκα πᾶ νὰ δοῦν ποῦ τσ' ἀναμένει
Μὰ αὐτοῦνοι ὥστε νὰ ὀρδινιαστοῦσι
Εὐθὺς τὸν καπετὰν πασᾶ θωροῦσι
Κ' ἤρχετο μέσα μ' ὅλη τὴν ἀρμάδα
Μὲ δυνατὴ καὶ μὲ φρικτὴ *παλάδα*   κωπηλασία

πλοίων του ἔκαμψαν εἰς τὸν λιμένα φέροντα ἐπὶ τοῦ ἱστοῦ λευκὴν σημαίαν. Οἱ Χριστιανοὶ ἦσαν κουρασμένοι καὶ ἱδρωμένοι τρέχοντες εἰς τὰ ὄρη καὶ τὰ ἀπότομα μέρη τῆς νήσου μὴ φροντίζοντες περὶ παίδων καὶ πραγμάτων. Αἱ γυναῖκες ἐχωρίζοντο τῶν ἀνδρῶν, κλπ. Ἐπὶ τέλους ἀπεφασίσθη νὰ πέμψωσι πρεσβείαν πρὸς τοὺς τούρκους διὰ νὰ μάθωσι τὸ αἴτιον τῆς ἐλεύσεώς των εἰς Παροικίαν.

297—313. Δύο τῶν δημογερόντων ὁ Νικολὸς καὶ ὁ

Καὶ ἡ σάλπιγγες ἐπαῖζαν κ' ἐλαλοῦσαν
Καὶ ἄλλα πολλὰ παιγνίδια ὁποῦ βαστοῦσαν
Καὶ μιὰν ἀναμιγὴ ἐγρυκᾶτο
Ὅπου ἡ Παροικιὰ ὅλη ἐμουγγᾶτο
Βλέποντας τολοιπὸν τὸ πῶς ἐράξαν
Τὰ κάτεργα στὸ πόρτο ὅλοι ἐτρομάξαν
Καὶ ἐστέκασιν νὰ φύγουν καὶ ν' ἀφήσουν
Παντέρημα τὰ σπίτια νὰ τὰ γδύσουν.
Μὰ δὲν κατέχω ποιὸς ἀπὸ τσοὶ μεγάλους
Ἐγύρισε καὶ θάῤῥυνε τοὺς ἄλλους
Καὶ λέγει τους· παιδιὰ ὅλοι ἂς σταθοῦμε
Καὶ κάτω στὸ γιαλὸ ἂς μαζωχθοῦμε
Ἄνδρες, γυναῖκες τολοιπὸν ἂς πᾶμε
Καὶ μὲ τὴν κεφαλὴν κλίνοντας χάμαι
Νὰ προσκυνήσουμε ὅλοι τὸν πασᾶ μας
Ἂν θέμε νὰ χαιρώμαστε τὰ καλά μας.
Καὶ θέλει τοῦ καλοφανῆ περίσσα
Νὰ δῆ πῶς ὅλοι τὸν ἐπροσκυνῆσα
Καὶ ἐπέμψαμε ἀνθρώπους γιὰ νὰ γνώσου
Τὴ γνώμη καὶ κανίσκι νὰ τοῦ δώσου.
Σταλλάρου τολοιπὸν ὅσοι καὶ ἂν εὑρεθῆκα   σταματοῦν
Μὲ φόβο καὶ καϋμὸ καὶ *πλεῖσα* πίκρα   περισσὴν
Θαῤῥῶντας πῶς σὰν πᾶν νὰ προσκυνήσουν
Τὰ σπίτια τους ἀκούρσευτα θ' ἀφήσουν.
Μὰ ὁ καπετὰν πασᾶς εἶχε βαλμένη
Γνώμη φαρμακερὴ καὶ ἀσβολωμένη
Διατὶ δὲν ἔχει τέλος ἡ ὀργή τως
Μηδὲ μεταστρεμμὸ ποτὲ ἡ βολή τως.
Καὶ ἀπήτης εἰς τὸ κάτεργον ἐμπῆκαν

Γιαννάκης Βιτσαρᾶς ἀπέρχονται πρεσβεία. Ἀλλ' αἴφνης ὁ καπετάν πασᾶς μὲ ὅλαν τὸν στόλον του ὁλοταχῶς εἰσπλέει εἰς τὸν λιμένα.

313—329. Ἰδόντες τὸν στόλον οἱ Παροικιῶται ἐν τῷ λιμένι των ἀπεφάσισαν νὰ σώσωσι τὴν ζωήν των καὶ νὰ ἀφήσωσι εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ ἐχθροῦ τὰς οἰκίας των ἀλλά τις ἐκ τῶν προὐχόντων ἠμπόδισεν αὐτοὺς καὶ προέτεινε νὰ ἔλθωσιν ὅλοι πρὸς τὸν αἰγιαλὸν καὶ νὰ προσκυνήσωσι κατὰ τὸν ἀσιατικὸν τρόπον τὸν πασᾶν, φρονῶν ὅτι οὗτος θὰ φεισθῇ τῆς ζωῆς καὶ περιουσίας τῶν Παροικιωτῶν, ἀφοῦ μάλιστα καὶ χρήματα ἦσαν πρόθυμοι νὰ τῷ δώσωσι καὶ πρεσβείαν ἀπέστειλαν νὰ μάθωσι τὴν θέλησιν τοῦ πασᾶ.

329—337. Ἐπείσθησαν εἰς τὴν γνώμην τοῦ προὔχοντος οἱ Παροικιῶται, ἀγνοοῦντες τὸ ἀμετάτρεπτον τῆς ὀργῆς τῶν τούρκων.

Οἱ προεστοὶ καὶ τὸν πασᾶν εὑρῆκαν
Σκύφτουσι καὶ κλιτὰ τὸν προσκυνοῦσι
Καὶ τὴν μποδιὰ τοῦ ρούχου του φιλοῦσι.
Ῥωτᾷ τσοι παρευθὺς ἄνε βαστοῦσι
Τὰ ἄσπρα, γιὰ τὸ κανίσκι ἂν τὸ κρατοῦσι.
Λέσιν, ἐμεῖς ὀμπρὸς ἤρχαμε μέσα
Καὶ ἄλλοι ὀξοπίσω φέρνου τὰ τορνέσα.
Τότες κρατίζου μέσα τὸ Γιαννάκι
Καὶ τὸν Πρωτόδικο ὡς γεροντάκι.
Βγαίνει ὄξω καὶ μιλεῖ τοῦ Κεχαγιᾶ του — ἐξῆλθεν εἰς τὴν ξη-[ρὰν
Νὰ τ' ἀκολουθᾷ νὰ πηγαίνῃ συντροφιά του.
Πᾶσι στὸ σπίτι τοῦ Μακρῆ Κονδύλη
Ποῦ στέκετο μὲ πικραμένο χείλη
Πάσχωντας τὰ τορνέσα νὰ 'τοιμάσῃ
Τοῦ καπετὰν πασᾶ γιὰ νὰ τὰ πᾶσι
Καὶ ἀπήτης ἐμισέψαν ἀπὸ κάτω
Ἐξάφτεν ὁ πασᾶς ἀπάνω ὡς κάτω
Καὶ *ἔκτασέν* το τὴ χώρα νὰ χαλάσῃ — ἀπεφάσισεν ἐπιμό-[νως
Νὰ πιάσῃ ἀνθρώπους ὥστε νὰ χορτάσῃ.
Σὰν τσὴ κατάστασές του εἶχε τελειώσει
Ἤθελε τὴν ἀπόφασι νὰ δώσῃ

337—347. Οἱ δημογέροντες ἦλθον εἰς τὴν Ναυαρχίδα τοῦ πασᾶ ἄνευ τοῦ κανισκίου καὶ ἐκρατήθησαν.

347—358. Ὁ πασᾶς ἀποβιβασθεὶς ἐπορεύθη εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Μακρῆ Κονδύλη, ὁ ὁποῖος καὶ ἡτοίμαζε τὸ χρηματικὸν δῶρον. Ἐκαλεῖτο δὲ Μακρῆς Κονδύλης ἐκ τοῦ ὑψηλοῦ του ἀναστήματος, τὸ δὲ ὄνομα αὐτοῦ ἦτο Γεώργιος ἢ Γεωργάκης. Κατὰ τὴν παράδοσιν ὁ πασᾶς ἐκρέμασεν αὐτὸν ἐπὶ τοῦ ἱστοῦ τῆς ναυαρχίδος του. Ἡ δὲ γυνή του ἐλθοῦσα μὲ λύτρα εἰς τὴν ναυαρχίδα καὶ ἰδοῦσα κρεμασμένον τὸν σύζυγόν της ἔπεσε παραυτα ἄπνους. Ἡ οἰκογένεια Κονδύλη κατάγεται ἐξ Ἀθηνῶν καὶ ὁ πρῶτος ἐλθὼν εἰς Πάρον ἦτο Χαλκοκονδύλης ἐκ τῆς καὶ σήμερον σωζομένης οἰκογενείας τῶν Χαλκοκονδυλαίων, ὅστις πρῶτος ἀνεχώρησεν ἐξ Ἀθηνῶν τῷ 1460. Ἐν τῷ ναῷ τῆς ἐν Πάρῳ Ἑκατονταπυλιανῆς εἰς τὸν νάρθηκα ὑπάρχει μνημεῖον μαρμάρινον, λιθοσκαλισμένον, ὡραιότατον, εἰς τὸ μέσον τοῦ ὁποίου εἶνε λαξευμένον τὸ οἰκογενειακὸν σύμβολον: Χεὶρ κρατοῦσα κονδύλιον καὶ ἄνω γλαύξ, δεξιᾷ δὲ τοῦ οἰκοσήμου στέφανος κομψότατος, ἐντὸς τοῦ ὁποίου τὰ ἑξῆς. «1681 μηνὶ Δεκεμβρ. 24, Νικόλαος Κονδύλης.» Εἰς δὲ τὰ ἀριστερᾷ ὁμοίως στέφανος μὲ τὰς λέξεις· εἰκόνα φέρων δακρυρροούσης κόρης.. . θάνατος τῆς ζωῆς καὶ ἀνθρώπων: κάτωθι τοῦ πρώτου στεφάνομ χιλιόμετρον καὶ κάτωθι τοῦ δευτέρου κρανίον καὶ τὰ ἑξῆς: φόβος καὶ τρόμος ἐν ἐμοί θεωρία.

Νὰ βγοῦν οἱ λεβέντες νὰ σκλαβώσου
Τσοὶ χριστιανοὺς καὶ πάθη νά τους δώσου.
Δίδει ὀρδινιὰ εἰς ὅλην τὴν ἀρμάδα
Τὰ κόπανά τους νἄχουν *ἀπαρκιάδα* — ἕτοιμα
Νὰ βγοῦσιν οἱ λεβέντες σὲ μιὰν ὥραν
Νὰ γδύσουν, νὰ κουρσέψουσιν τὴν χώραν
Καὶ νὰ βαστᾷ κάθε ἕνα παλλικάρι
Στὸ χέρι μοναχὰ ἕνα μανάρι
Καὶ ὄχι ἄλλο ἅρμα διὰ τὴν ὥρα 'κείνη
Νὰ φαίνεται πῶς ἔχουν καλωσύνη.
Σὰν εἴδασι κ' ἐκράτησε τὸν ἕνα
Στὸ κάτεργο, οἱ τοῦρκοι ὄξω ἐβγαίνα
Γιὰ μιᾶ τ' *ἀφορεθῆκαν* οἱ Παροικιῶταις — ἐσυχωρέθησαν ὡς ἐκ [θάνατου
Κ' ἐτρέμαν κ' ἐφοβοῦντα ὅλοι τότες
Καὶ ὁ Κεχαγιᾶς ἐτότες ἀνεβαίνει
Στὸ σπίτι τοῦ Κονδύλη καὶ προβαίνει
Λέγει τσ' ἀρχόντισσάς του· πὲς τ' ἀνδρός σου
Ν' ἄρθῃ ἐδεπὰ γιατ' εἶναι γιὰ καλό σου
Ἀδὲ σ' ἀλλέως ἐσένα θὰ σκλαβώσω
Καὶ τῶν παιδιῶν σου θάνατο θὰ δώσω
Καὶ πέ του χωρὶς ἄλλο νὰ προβάλῃ
Πριχοῦ σκοτιὰ νὰ σ' εὕρῃ πλιὰ μεγάλη.
Ἀπολογᾶται τότες τρομασμένη
Κείνη ἡ ἀρχόντισσά του ἡ ἀξιωμένη
Μὴ θέλωντας τὸν ἄνδρα νὰ προδώσῃ
Καὶ θάνατό 'χε πλιὰ καλὰ νὰ δώσῃ
Λέγει· δὲν εἶν' ἐδῶ στὸ σπίτι μέσα
Ἀμ' ὄξω πορπατεῖ διὰ τὰ τορνέσα
Καὶ τόμου, ἀφέντη, σώσῃ καὶ γυρίσῃ
Ἔρχεται παρευθὺς νὰ τὰ μετρήσῃ,
Καὶ στέκε *ποῦρι* σὲ τοῦτο ξεγνοιασμένος — ὅμως
Κι' ὁ ἄνδρας μου δὲν εἶναι μισευμένος.
Καὶ ἔπασκεν ὡσὰν φρόνιμη μὲ γνῶσι
Τοῦ Κεχαγιᾶ ἀπόγνωσι νὰ δώσῃ.
Μὰ αὐτόνος τὴν *ἐσύχνιαζε* ὅλον ἕνα
Γιατὶ ἤβλεπε τσοὶ τούρκους κ' ἐπροβαῖνα
Τσ' ἀρχόντισας μὲ μάνιτα ἀπὸ κάτω

355—373. Ὁ πασᾶς ἦτο ὅλος ὀργὴ κατὰ τῶν Παροικιωτῶν καὶ διέταξε τοὺς ἄνδρας του ἐκ τῶν πλοίων καὶ νὰ λεηλατήσωσι τὴν χώραν. Οἱ Παροικιῶται εἶχον ἤδη ἀπελπισθῆ περὶ τῆς ζωῆς των.

373—397. Ὁ Μακρῆς Κονδύλης ἐζητήθη παρὰ τοῦ

Νὰ τήνε σύρῃ ἀπὸ τὸ σπίτι κάτω.
Μὰ ὁ ἄνδρας της ὁ παινετὸς καὶ φημισμένος
Καὶ τσὴ τιμῆς τιμὴ καὶ ξακουσμένος
Βλέποντας τὴν συμβίαν του ςτὰ πάθη
Ἐσφάγη μέσα στῆς καρδιᾶς τὰ βάθη
Ἤθελε πλιὰ καλὰ γιὰ τὴν τιμήν του
Εἰσὲ σκλαβιὰ νὰ δώσῃ τὸ κορμίν του
Καὶ ἠθέλησε νὰ πάῃ νὰ παραδείρῃ
Καὶ διὰ τὴν χώρα σκλάβος νὰ *πατίρη* — νὰ πάθη νὰ κακοποιηθῇ
Ἀντιρητα τὴν ὥρα αὐτὴ προβαίνει — πάραυτα ἀδιστάκτως
Οἱ τοῦρκοι τόνε παίρνου καὶ πηγαίνει
Αὐτὴ τὴ ὥρα κι' ὅλα *ἐντεσμπαρκάρα* — ἀπεβιβάσθησαν
Λεβέντες, καὶ τὰ σπίτια ἐσακκετζάρα
Πιάνουσι τσοὶ παπάδες καὶ ὅλους τσ' ἄλλους
Πτωχοὺς καὶ πλούσους καὶ ἄρχοντας μεγάλους
Καὶ παίρνου τσοι στὰ κάτεργα *τὴν ὥρα* — ἐν τῷ ἅμα
Κ' ἤκλαιγε κ' ἐθρηνᾶτο ὅλη ἡ χώρα
Εἰς τὸ φευγιὸν τὰ βάλαν καὶ ἐγκαλοῦσα — ἤρξαντο φεύγοντες δρομαῖοι
Καὶ οἱ τοῦρκοι ὀξοπίσω καὶ ἐλαλοῦσα.
Ὅσοι τως ἀπαντῆσα ὅλους τσοι πιᾶσα
Καὶ θυμωμένοι ἀπάνω τους *ἐράσσα* — ἐπετίθεντο
Ἐτρέχασι μὲ βία ὡς *ἀφορμάροι* — λυσσῶντες ἐξ ὀργῆς
Βαστῶντας εἰς τὸ χέρι τὸ μανάρι
Πὸ μιὰ μεριὰ τσὴ χώρας ὡς τὴν ἄλλη
Μὲ φούσκωσι καὶ μάνιτα μεγάλη
Ἐδέρναν ἡ γυναῖκες τὰ κορμιά τως
Καὶ ἀπὸ τὴν λύπην ἐσύρναν τὰ μαλλιά τως
Ἐκλαῖγαν καὶ ἐθρηνοῦντα νὰ ξανοίγου
Τσοὶ τούρκους μὲ τοὺς χριστιανοὺς νὰ σμίγου
Ἐκεῖ ποῦ μπαίνα οἱ Τοῦρκοι καὶ ἐκουρσεύγα
Τὰ σπίτια ἀπάνω κάτω καὶ ἐγυρεύγα
Βρίσκουν καὶ τοῦ Κονδύλη τοῦ Γεωργάκη
Τὸ σπλαχνικὸ παιδὶ τὸ Γιακουμάκι.

Κεχαγιᾶ, τὸν ὁποῖον μόνη ἡ σύζυγός του ἠθέλησεν ν'ἀποκρύψῃ.

397—407. Ὁ Μακρῆς Κονδύλης θέλων νὰ σώσῃ τὴν τιμὴν τῆς συζύγου του παρεδόθη εἰς τοὺς τούρκους καὶ παρ'αὐτῶν εὗρε τὸν θάνατον ἐν τῇ ναυαρχίδι.

407—425. Οἱ τοῦρκοι ἀδιακρίτως ἠχμαλώτιζον πάντας καὶ ἀπεκόμιζον εἰς τὰ πλοῖα καὶ διέπραττον πᾶν εἶδος κακουργίας.

425—469. Ἁρπαγὴ καὶ αἰχμαλωσία τοῦ Γιακουμάκη τοῦ υἱοῦ τοῦ Γεωργάκη Κονδύλη. Διάσωσις αὐτοῦ ἐκ τῆς

Σηκώνουν το μὲ μιὰ χαρὰ μεγάλη
Στὸ κάτεργο τὸ πᾶσιν ὅπου καὶ οἱ ἄλλοι
Πηγαίνοντας στὴ στράτα σὰν κοπέλλι
Δὲν ἤνοιωθε τὸ πρᾶγμα ποῦ του μέλλει.
Καὶ ἤλεγε τῶν Τουρκῶ νὰ μὴν τὸ πάρου
Στὸ κάτεργο νὰ μὴν τὸ ἠμπαρκάρου
Στὸ σπίτι νὰ τ' ἀφήσουν νὰ γυρίσῃ
Καὶ τὸ Μαργιὼ νὰ τῶνε τραγουδήσῃ.
Τοῦτα τὰ λόγια τότε *συντυχαίνει* — εἶνε
Ἐκεῖνο τὸ παιδὶ καθὼς πηγαίνει
Ποῦ οἱ Τοῦρκοι τὸ θαυμάσα στἄμορφά του
Λόγια ποῦ τους ἐμίλιε καὶ γλυκά του.
Ἀκούγωντας ὁ κύρης τὸ μαντάτο
Ὁ λογισμός του ἐπῆγεν ἄνω κάτω
Κλαίγει καὶ ἀναστενάζει καὶ θρηνᾶται
Καὶ αὐτόνε τὸ παιδὶ πολλὰ λυπᾶται.
Δριμέα κλαίγει καὶ ἡ μάνα τὸ κακόν του
Πῶς νὰ δεχθῇ τὸν ἀποχωρισμόν του
Τ' ἀδέλφια του καὶ οἱ ἐδικοὶ καὶ ξένοι
Πολλὰ ἐμείναν τότες πικραμένοι,
Γιατὶ καλὰ καὶ ἂν ἦτο κοπελλάκι
Ἤτανε χαριέστατον παιδάκι
Τὰ λόγια καὶ τραγούδια του θυμοῦντα
Ξένοι ἐδικοὶ καὶ φίλοι ἐθρηνοῦντα
Ξεχωριστὰ ἀφεντάκης του παρ' ἄλλο
Εἶχε διὰ τὸ παιδὶ καϋμὸ μεγάλο
Τὸ κοῦρσος δὲν ἐψήφα τοῦ σπιτιοῦ του — τὴν ἁρπαγὴν
Μὰ ἔκλαιγε τὴν ὑστέρησι τοῦ νυιοῦ του.
Μὰ ἡ Καταπολιανὴ ποῦ πάντα βλέπει
Τσοὶ δούλους τσῃ τσοὶ μπιστικοὺς καὶ σκέπει
Ὅσοι ἀγαποῦν πολὺ τὴ λειτουργία
Ἤκαμεν εἰς αὐτὸ θαυματουργία
Κ' ἐχάρισέν του ἀπομονὴ καὶ χάρι
Σὰ νἄτανε μεγάλο παλλικάρι
Κ' ἐπόμεινε στὴν ξενιτείαν ἐκείνη
Δίχως γονιοὺς μὲ πλεῖσσα μπιστοσύνη
Ὡς τὸ ὕστερον ἀξιωθῆκαν οἱ γονεῖς του

αἰχμαλωσίας. Κατὰ παράδοσιν ὁ υἱὸς τοῦ Γεωργάκη Κονδύλη ὁ Γιακουμάκης ἐπανῆλθεν εἰς τὴν πατρίδα σῶος καὶ ἀβλαβὴς κατὰ συγκατάβασιν τοῦ Σουλτάνου, ὅστις καὶ ἔδωκεν αὐτῷ χρήματα εἰς ἀποζημίωσιν τῆς διαρπαγείσης πατρικῆς περιουσίας.

Καὶ ὅσοι καὶ ἂν τ' ἀγαποῦσι καὶ οἱ δικοί του
Καὶ εἶδάν το καὶ ἦρθε πάλι κ' ἐδόξάσα
Τὴν *Παναγιὰ* καὶ πλεῖστα ἀναγαλλιάσα.   τὴν εἰκόνα τῆς Πα-[ναγίας
Καὶ ἀπήτης ἐσκλαβώσαν τοὺς ἀνθρώπους
Τρέχοντας μὲ θυμὸ σὲ ὅλους τσοὶ τόπους
Ἔβαλαν εἰς τὸ νοῦν καὶ ἄλλη ἀσωτία
Νὰ πᾶν νὰ γδύσουν καὶ τὴν *Παναγία*.   τὸν ναὸν τῆς Ἑκα-[τονταπυλιανῆς
Καὶ τρέχουσι νὰ πᾶσιν θυμωμένοι
Καὶ βλέπουν τὴν εἰκόνα σκεπασμένη
Μὲ ἀσῆμι καὶ χρυσάφι καὶ *λιθάρια*   πολυτίμους λίθους
Καὶ μὲ πολλῶ λογιῶ μαργαριτάρια.
Ἔτσι καὶ τοῦ Χριστοῦ ἦτον γεμισμένη
Ἡ εἰκώνα του ἡ ἁγία ἀσημωμένη.
Μὲ ἀφοβιὰ μεγάλη ὅσοι καὶ ἂν ἦσαν
Ἐκείναις ταῖς εἰκόναις ταῖς ἐγδύσαν,
Σὰν τσοὶ ληστάδες *ράσσου* θυμωμένοι   ὁρμῶσι
Καὶ δὲν νοοῦν τὸ κρῖμα οἱ ὠργισμένοι
Νὰ μὴν κρατοῦν τιμὴν στὴν ἐκκλησία
Μηδὲ νὰ νοιώθουν εἶντάν' ἡ Παναγία.
Καὶ *ἀπῆς* τὰ σήμια ἐπῆραν καὶ τὰ ἄλλα   Καὶ ὅτε
Ποῦ βρίσκονται στὴ εἰκόνες πλιὰ παρ' ἄλλα
Καὶ δύο ἄσπραις λαμπάδαις ὁποῦ ἄλλαις
Ὡσὰν αὐταῖς δὲν ἤτανε μεγάλαις
Καὶ τὰ φανάρια ἐκεῖνα τὰ γυαλένια
Ὁπούσανε στὴ μέση κρεμασμένα
Ἐπῆράν τα καὶ αὐτὰ τὴν ὥρα ἐκείνη
Γιατὶ καμμιὰ δὲν ἔχουν μπιστοσύνη.
Καὶ ἕνας λεβέντης βλέποντας τὸ κάλλος
Ὁποῦ χε ὁ *Σταυρωμένος* ὁ μεγάλος
Ποῦ στἄγιον βῆμα ἀπάνω εἶναι βαλμένος
Καὶ ὅλος ἀπάνω κάτω εἶναι χρυσωμένος.
Καὶ δὲν μπορῶντας στὰ ψηλὰ νὰ σώση
Καὶ μὲ τὰ χέρια ἀπάνω του ν' ἀπλώση
Ἔσυρε μιὰ πετριὰ καὶ ἐκτύπησέν του
Καὶ ἀπὸ τὸ πτερὸ κομμάτι ἐτσάκισέν του.
Ὅσα κακὰ μπορέσα ὅλα τὰ κάμα
Ὅλοι στὴν ἐκκλησιὰ τότες ἐδράμα.
Καὶ ἡ Καταπολιανὴ ἡ εὐλογημένη
Ἐπόμεινε καὶ αὐτήνη κουρσευμένη.
Τότες ὁ καπετὰν πασᾶς ἐβγαίνει

469—505. Διαρπαγὴ τῆς Ἑκατονταπυλιανῆς ὑπὸ τῶν τούρκων.

Ἀπὸ τὸ κάτεργό του καὶ πηγαίνει
Εἰς τοῦ Σκληροῦ τὰ σπίτια καὶ σιμά του
Ἔσυρνε τὸν Κιοσὲ γιὰ συντροφιά του
Καὶ τὸν Ἀπτὴ Κατὴρ πασᾶ ἀπ' τὴν ἄλλη
Μεριὰ τὸν εἶχε μὲ σπουδὴ μεγάλη.
Καὶ ἀπῆς ἀνέβη ἀπάνω καὶ καθίζει
Ἐτότες ὁ Κιοσὲς πάλιν ἀρχινίζει
Τὰ περασμένα λόγια ξαναλέγει
Καὶ τὸν Σκληρὸ καταφρονᾷ καὶ λέγει.
Τὸ πῶς ραγιὰς δὲν εἶναι ἐδικός τως
Μάλιστα ἐχθρὸς καὶ ἀντίδικός τως
Καὶ πῶς δὲν τσὴ ψηφᾷ τσοὶ Μουσουλμάνους
Ἀμὲ *παρτολογᾷ* τσοὶ Βενετζάνους   μεροληπτεῖ
Κανίσκι οὐδὲ χαράτσι δὲν πληρώνει
Μονάχα σὰν χαίνης μας *κομπώνει*   ἐξαπατᾷ
Καὶ ὅσοίναι στὴν ἁρμάδα *τονε ζάρου*   σχετικοί του
Καὶ ἔρχονται οἱ ἀφεντάδες καὶ λοντζάρου
Στὰ σπίτια τοῦτα ποῦ θωρεῖς, πασᾶ μου,
Καὶ πίστευε στὰ λόγια τὰ δικά μου,
Βρίσκονται καὶ ἄλλοι ἐδῶ κατοικημένοι
Ξένοι, πτωχοὶ καὶ πλούσιοι πανδρεμένοι
Μὰ πείθουνται σὲ μᾶς καὶ μᾶς τιμοῦσι
Καὶ τοὺς ὁρισμούς μας προσκυνοῦσι
Ἀμὲ αὐτὸς δὲν πρέπει *νάχη ζῆσι*   νὰ ἔχῃ ζωὴν
Καὶ πρᾶμμα οὐδὲ κανεὶς νὰ μὴν τ' ἀφήση.
Πρέπει λοιπόν, πασᾶ μου, νά του κάψης
Τὰ σπίτια του, πολλὰ νὰ τόνε βλάψης.
Δὲ τὸ στολίδι ποὔχει τούτη ἡ σάλα
Καὶ ὅλα τὰ σπίτια τοῦτα τὰ μεγάλα
Καὶ τσὴ κασσέλαις τόσο τσὴ καρυδένιαις
Βενέτικαις καθέγλαις *μπομαδένιαις*.   ἐστιλβωμένας
Ἔμπα στὴν κάμαράν του νὰ *ξανοίξης*   νὰ παρατηρήσῃς ἰ-[δίοις ὄμμασι
Τί στολισμὸ τῆς ἔχει γιὰ νὰ φρίξης
Τὸ στρῶμά του μὲ σιδηρῆ καργιόλα
Καὶ τὸ *ρετράτο* ποὔχει ἀπάνω σ' ὅλα.   τὴν εἰκόνα
Γρυκῶντάς τα ὁ πασᾶς ἄφτει καὶ σβύνει
Τὰ σωθικά του βράζουν σὰν καμίνι
Καὶ τῶν λεβέντω εὐθὺς λέγει νὰ ξάψου

500—501. Ἦτοι τὸ τέταρτον τοῦ κάτω πτεροῦ. τὸ ὁποῖον κατὰ τὸ 1840 ὁ Λεονάρδος Ν. Κονδύλης ἀνεπλήρωσεν.

505—557. Ἀποτέφρωσις τῆς πλουσίας οἰκίας τοῦ Σκληροῦ τῇ προτροπῇ τοῦ Κιοσέ.

Φωτιά, καὶ αὐτὰ τὰ σπίτια νὰ κάψου.
Μαζώνουσι τὰ σκρίνια καὶ καθέγλαις
Καὶ τάβλαις καὶ ὅσαις ἦτανε κασσέλαις.
Σιμώνει καὶ ὁ πασᾶς καὶ ἀτός του πιάνει   πλησιάζει
Καὶ τὸ ῥετράττο στὴν φωτιὰ τὸ βάνει
Καὶ τότες καταβαίνου ἀπὸ τὴ σκάλα
Καὶ ἐχαίρετο ὁ Κισσὲς τὸ πῶς ἐβάλα
Φωτιά, γιατὶ πολλὰ 'τον ἐχθρεμένος
Μὲ τὸ Σκληρὸ καὶ πλεῖστα κακιωμένος.
Καὶ ὥστε νὰ καλοκαταιβοῦν τὴ σκάλα
Ἤπιασεν ἡ φωτιὰ σ' ὅλην τὴν σάλα
Καὶ ἡ κάμαρα ἡ μεγάλη, ὡς καὶ αὐτήνη
Ἐκάγηκε γιὰ μιὰ τὴν ὥρα ἐκείνη.
Μέσα στὴν καταδίκη καὶ τὴ ζάλη
Ποῦχαν οἱ χριστιανοὶ μικροὶ μεγάλοι
Ἔλαβε ἀποκοτιὰ ἕνα παλλικάρι
Γιὰ θαύμασμα τσῆ Παναγιᾶς καὶ χάρι
Γιατὶ ἦτο στὴν Τουρκιὰ μαθημένος
Καὶ ἤτονε καὶ στὴν γλῶσσα παιδευμένος.
Βλέπωντας τὸ κακὸ ὁποῦ στὴ χώρα
Ἐκάνασιν οἱ Τοῦρκοι αὐτὴν τὴν ὥρα
Σοφίζεται καὶ πάγει ἐκεῖ ὁποῦ 'σα
Οἱ Τοῦρκοι καὶ τὰ ροῦχα ἐκουβαλοῦσα
Ράσσει καὶ αὐτὸς λεβέντικα ντυμένος
Κ' ἤτονε καὶ αὐτὸς συντροφιαμένος
Βγάνει τὰ πασουμάκια του σαλτάρει
Στὴ θάλασσα, πῶς τάχα τσὴ *ἀϊδάρει*   βοηθεῖ
Καὶ ἡ γλῶσσα του καὶ ἡ φορεσιὰ ποῦ φόριε
Τινὰς νὰ τὸν γνωρίσῃ δὲν ἐμπόριε
Καὶ μὲ τὴ θάλασσα ὕγραινε τσὴ βράκαις
Ποῦ φόριε ἐκεῖ ποῦ στέκουντα κ' ἡ βάρκαις
Ἐκεῖ ὁποῦ στρέφετο ὁ Καπλὰν μὲ τσ' ἄλλους
Ἐκείνους τοὺς πασάδες τσὴ μεγάλους.
Πάγει ἐμπροστὰ εὐθὺς τὸ παλλικάρι
Καὶ τοῦ πασᾶ *μιλεῖ καὶ ῥαζονάρει*   τολμᾷ νὰ ὁμιλήσῃ [καὶ λέγει
Πῶς εἶδε ἡ *βίγλα* ἕνα γαλιόνι   ὁ σκοπὸς ἡ φρουρὰ [τῶν ὑψωμάτων
Καὶ ὅπου καὶ εἶν' ἐδῶ μᾶς ἀποσώνει

557—612. Νέος τις προσποιηθεὶς τὸν λεβέντη παρουσιάζεται εἰς τὸν καπετὰν πασᾶ καὶ λέγει, ὅτι παρετήρησεν ἐχθρικόν τι πλοῖον ἐρχόμενον εἰς καταδίωξιν τοῦ τουρκικοῦ στόλου. Ὁ τουρκικὸς στόλος ἔντρομος ἀφίνει τὸν λιμένα τῆς Παροικίας παραλαβὼν τοὺς ἑαυτοῦ ἄνδρας

Καὶ ἔρχεται ὁ ντουναλμᾶς ἀπὸ τὴ Μῆλο   γαλιόνι=πλοῖον [πειρατικὸν
Ἀπτὴρ Κατὴρ πασᾶς πιάνει ἕνα ξύλο
Στὸ χέρι τού το δίδει διὰ νὰ δράμῃ
Ὅλους τσοὶ Τούρκους νὰ μαζώξῃ ἀντάμι
Δίδει του κ' ἕνα Τοῦρκο νὰ πηγαίνῃ
Μαζή του νἄν καὶ οἱ δύο συντροφιασμένοι
Ἀτόνος νἄχῃ τὴν ἐξουσία νὰ δέρνῃ
Τσοὶ Τούρκους εἰς τὰ κάτεργα νὰ παίρνῃ.
Ὡς ἦλαβεν ἐξουσία τὸ παλλικάρι
Τσοὶ Τούρκους γιὰ νὰ πάγῃ νὰ μπαρκάρῃ
Τρέχει μὲ τὸ ραβδὶ ἐπάνω κάτω
Καὶ τῶ λεβέντω ἐσκόρπα τὸ μαντάτο.
Τρέχωντας τὸ λοιπὸν μὲ προκοσύνη
Κανένα ἀπὸ τοὺς λεβέντας δὲν ἀφίνει
Μὰ ὅσοι τὸν ἀπαντῆξαν ἤδερνέν τους
Καὶ νὰ μπαρκαριστοῦν ἐβίαζέν τους.
Καὶ ὅσοι ἀπὸ τοὺς λεβέντας ἐβαστοῦσα
Ροῦχα, μεσόστρατα τὰ παρατοῦσα
Τσ' ἤδερνε δυνατὰ καὶ ἀπ' τὴν τρομάρα
Ὅ, τι καὶ ἂν ἐβαστοῦσα τὸ *μολάρα*.   τὰ ἀφῆκαν, τὰ ἔρ-[ριπτον χαμαὶ
Ὅσοι εἶχαν ῥιζικὸ τότε τὰ πέρνα
Καὶ τῶν οἰκοκυρῶν δέν τὸ *γιαγέρνα*.   δὲν τὰ ἐπέστρεφον
Γιατὶ σὲ τέτοια μέτρα ἄλλοι πτωχεύουν
Καὶ ἄλλοι ποῦ δὲν ἔχουσι πλουταίνουν.
Ἐδέκει μὲ τέτοιον τρόπον ἐσυρθῆκαν
Στὰ κάτεργα οἱ λεβέντες ὅλοι ἐμπῆκαν
Καὶ αὐτὸ τὸ παλλικάρι μὲς τὴ χώρα
Ἐκρύφθηκε σιμιὸ ἐκείνη τὴν ὥρα.
Πάραυτα ὁ πασᾶς κάνει λεβάδα
Σηκώνεται ὀξαπίσω ὅλη ἡ ἀρμάδα
Φεύγουν ἀπὸ τὸ πόρτο ὅλοι τότες
Κ' ἐκλαίγασιν οἱ *σκλάβοι* οἱ Παροικιῶταις   οἱ αἰχμαλωτισθέν-[τες
Ἄλλο στὸ μισεμὸ δὲν ἀγρυκοῦντα
Παρὰ τῶν γυναικῶν ὁποῦ θρηνοῦντα.
Καὶ σὰν *ἐξεπορτίσα* κ' ἐμακρύνα   ἐξῆλθον τοῦ λιμένο
Τὰ πάθη τως πλιὰ τότες ἐπληθύνα
Ποιὸς νἄχε στοχασθῇ τσοὶ Παροικιώταις

καὶ τοὺς αἰχμαλώτους Παροικιώτας. Ἡ λύσις τοῦ δράματος ὑπενθυμίζει εἰς τοὺς ἀναγνώστας τὸν ἐκ μηχανῆς θεὸν τοῦ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ θεάτρου.

615—636. Θρῆνος τῶν αἰχμαλωτισθέντων Παροικίων ἀπερχομένων ἐκ τῆς πατρίδος καὶ τῶν συγγενῶν αὐτῶν.

Ποῦ κλαῖγαν τὴν σκλαβιάν τως ὅλοι τότες
Κ' ἐστέκουντα πικριὰ ὅλοι καὶ ἐθαροῦσα
Τὴ χώρα τως κλιτὰ ἀποχαιρετοῦσα
Σὰν τὴ ψυχὴ πονοῦμε ὄντε ἀφήση
Ἔρημο τὸ κορμὶ καὶ νὰ χωρίση,
Ἔτσι μᾶς δίδει θλίψιν ὁ κουρσεμός σου
Πατρίδα μας γλυκειὰ κι' ὁ ἀποχωρισμός σου.
Γιατὶ κάλλιαν' ὁ θάνατος σὲ καθένα
Παρὰ ζωὴ κρυμένη καὶ στὰ ξένα
Ἀπήτης τὴν πατρίδα τὴ γλυκιά του
Χάση καὶ ξορισθῆ ἀπ' τὰ γονικά του.
Πῶς νἄχωμε τὴ ζῆσι διχωστά σου
Καὶ ν' ἀποχωριστοῦμε ἀπὸ κοντά σου
Νὰ χάσωμε τὸ *ἔχομε* σὲ μνιὰν ὥρα ὅ,τι ἔχομεν
Καὶ ἔρημη ν' ἀπομένη ὅλη ἡ χώρα.
Πόσαις πτωχαῖς ἐκακομοιριαστῆκα
Ξεχωριστὰ που τσ' ἄνδρες ποῦ πιαστῆκα.
Τὸ πόρτο τῆς Παρκιᾶς ὅλο ἐμουγκήθη
Ἀπὸ τὸ περίσσο δάκρυο ποῦ χύθη.
Σὰν εἶδασι τὰ κάτεργα ποῦ ἐβγαῖνα
Ἀπόξω ἀπὸ τὸ πόρτο καὶ ἐδιαβαῖνα
Ὅσοι ἀπὸ τὸ φόβο ἤτανε χωσμένοι
Ἐβγαῖναν ἀπ' τζὴ τρύπαις οἱ καϊμένοι
Καὶ βλέποντας ἀκόμη ἀπτωμένα
Τὰ σπίτια τοῦ Σκληροῦ τὰ κεντημένα
Ἐσάξασι πολὺ διὰ νὰ πασκίσου
Τὴ λόχη καὶ φωτιὰ νὰ τήνε σβύσου
Τσοὶ τοίχους ἐσκαλώσασι καὶ πιάνου
Στὰ χέρια τοὺς λοστοὺς καὶ κάτω βάνου
Χώματα, πέτραις καὶ ἄλλοι πάλι ἐῤῥάξα
Μὲ τὸ νερό, καὶ τὴ φωτιὰ ἐπλαντάξα.
Ἔτσ' ἤπαψε ἡ φωτιὰ καὶ τὴν ἐσβύσα
Ἐκεῖνοι ὅπου τρέξα καὶ βοηθοῦσα.
Ποῦ πήγαινε σὲ κίνδυνο νὰ ζάψη
Καὶ ὅλη τὴ γειτονιὰ νὰ τήνε κάψη
Φεύγοντας ἡ ἀρμάδα δὲν ἀφῆκε

637—653. Ἡ ἀναχώρησις τοῦ τουρκικοῦ στόλου ἐνεθάρρυνε τοὺς Παροικιῶτας. Κατάσβεσις τῆς καιομένης οἰκίας τοῦ Σκληροῦ. Ἡ οἰκογένεια Σκληροῦ ἐσβέσθη καθολοκληρίαν ἐν Πάρῳ καὶ οὐδὲ ἡ μνήμη τῆς ὑπάρξεως αὐτῆς διεσώθη.

654 6-9 Πυρπόλησις τουρκικοῦ πλοίου ἐν τῷ λιμένι τῆς Ναούσης.

Παρὰ τὸ πόρτο τσὴ Ἄγουσας ἐμπῆκε
Τὸ κάτεργο τὸ Τούρκικο νὰ πάρη
Ποῦ τὄχασι πιασμένο οἱ *κουρσάροι*. πειραταὶ
Τρία κάτεργα τὸ δέσαν νὰ τὸ πάρουν
Μὲ *γούμεναις* διὰ νὰ τὸ *ρεμουρκάρουν* ὁ κάλος — ρυμουλκήσουν
Μὰ εὑρίσκετο στὸν πάτο σαπημένο
Καὶ ἤτανε μὲς στὴ λάσπη καθισμένο.
Σὰν εἶδασι τὸ πῶς τὸν κόπο χάνου
Καὶ δὲν μποροῦ τὸ σύρου ὅ,τι καὶ ἂν κάνου,
Δίδει ὀρδινιὰ ὁ πασᾶς νὰ κουβαλήσου
Κλαδιὰ καὶ παρευθὺς νὰ τὸ ποντίσου.
Οὔτε τὸν λόγον εἶχεν ἐβγαλμένο
Ἤτονε καὶ τὸ ἔργο τελειωμένο
Ἐβάλασι φωτιὰ καὶ ἐκάψασίν το.
Καὶ κάρβουνα καὶ στάκτη ἐκάμασίν το
Ἀπὸ τὸ πόρτο τσ' Ἄγουσας ἐβγαίνει
Τότες, καὶ ἀπὸ τὴ Μύκονο πηγαίνει
Δίδουν του τὸ κανίσκι καὶ μισεύει
Καὶ αὐτοὺς νὰ τοὺς πειράξη δὲν γυρεύει.
Καὶ ἀπής....

(Λείπουσι φύλλα ἐκ τοῦ τέλους.)

669—673 Ὁ τουρκικὸς στόλος φορολογήσας τὴν Μύκωνον ἀπέπλευσεν ἐκεῖθεν ἀφήσας αὐτὴν ἀβλαβῆ.—Πόρτο τῆς Ἄγουσας ἐλέγετο ὁ λιμὴν τῆς Ναούσης. Οὗτος εἶνε ὁ καλλίτερος λιμὴν τῆς Πάρου πρὸς βορρᾶν αὐτῆς κειμένος.

669. . . Τὸ τέλος τοῦ ποιήματος δὲν εἶνε μακράν, διότι ὁ ποιητὴς ὑπ' ὄψιν εἶχε νὰ ἐκθέσῃ τὰ τῆς Παροικίας καὶ μόνον. Τὰ περαιτέρω ὡς φαίνεται ἀφορῶσιν ἐν συνόλῳ τὴν εἰς τὰ ἴδια ἐπάνοδον τοῦ τουρκικοῦ στόλου. Ὥστε τὸ ποίημα δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ἔχον πέρας.

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΩΝ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΩΝ
ΑΝΕΣΤΗ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΟΥ
1902

